

Els gegants de Torroella antics propietaris rurals

Durant les festivitats de l'any només en dues ocasions «surten a prendre l'aire els gegants» —per dir-ho amb bella i graciosa frase del nostre Mossèn Francesc Viver— una pel Corpus, quan la ginesta perfuma i engalana nostres carrers en testimoni de fervor eucarístic; l'altre en el ple de l'estiu, quan el sol amo i senyor de l'espai fa sentir el foc de la seva llei i l'horta generosa ens regala els seus fruits assaonats i dolços i arriben les jornades exultants de la Festa Major que es celebra en honor del màrtir Sant Genís, patró de la Vila. Llavors veiem passar les seves magestuoses figures pels nostres carrers i ens sembla que sense elles la festa perdria un dels seus encants més característics.

Avui que la vida ha evolucionat en tants aspectes produint un canvi radical de costums i inclús una transformació en el caràcter de la nostra gent, són en veritat dignes d'estima i de respecte aquelles notes de gran valor tradicional que ens pervenen de l'antigor i que formen part del nostre valuós patrimoni històric. Aquest és el motiu concret dels nostres gegants que són una bella mostra de les nostres típiques i antigues costums, un aspecte interessant de les tradicions pairals en la seva més pura i genuïna manifestació.

II

ORIGEN DELS GEGANTS

Ens trobem en aquest cas en la renovació d'una incògnita produïda en altres ocasions com, per exemple, referent a la sardana; s'ignora i és difícil dilucidar l'origen i la significació dels gegants. Els erudits en la matèria ens donen una diversitat d'opinions sense arribar a una concreta i comú teoria. Pel nostre compte hem realitzat una labor de consulta per aclarir aquest punt de tanta transcendència i hem de convenir que els resultats no han sigut pas definitius tot i la importància dels autors consultats dignes del més absolut crèdit per la seva objectiva i profunda capacitat d'investigació.

Els gegants precedint la comitiva de les autoritats de la vila
a la sortida de l'Ofici Solemne de la Festa Major.

Inicialment, reproduïm l'opinió de Joan Amades —a ben segur el més prestigiós historiador del folklore català— exposada en una famosa obra seva (I):

«El fet inicial dels Gegants, com el de moltes altres coses que viuen fortament arrelades en els nostres costums i que parlen profundament al nostre esperit, s'ha perdut en la llunyania del temps, i és del tot impossible precisar-ne amb exactitud el veritable origen i el moment que va produir-se. Trobem dades que ens permeten seguir els passos de tan elevats personatges fins a una època molt reculada; però aquestes dades no són del tot concretes, i en arribar a un moment es perden sense conduir-nos al punt inicial de vida».

Altre qualificat historiador, Joaquim Pla i Cargol, en una de les seves interessants obres històriques referents a la ciutat de Girona (II) ens diu que a criteri seu els gegants provenen de finals de l'edat mitjana, durant la qual es representaven en els atris o al davant de les esglésies unes funcions teatrals que versaven preferentment sobre temes bíblics. El predilecte i més celebrat era la representació de la lluita èpica de David i Goliat, personatge aquest darrer que era interpretat per un actor que caminava damunt d'unes xanques per donar l'impressió d'un autèntic gegant. El públic acollia amb gran satisfacció la figura del gegant Goliat, que desfilava també en les processons de l'època precedint la comitiva; concretament, a la ciutat de Barcelona, una ressenya dels entremesos que figuraren a la processó del Corpus l'any 1380, fa constar que anaven al seguici «Lo Rey David ab lo Jiguant».

Altre document històric de la ciutat de Girona del 1513, fa referència a un pagament fet per a portar el gegant i el drac. Fins més tard, al 1557, no es parla de la gegantessa, per tant queda com a probable que inicialment sols figurava en les processons el gegant justificant així la teoria de que aquest prové d'aquell Goliat, figura popular i celebrada de les escenificacions religioses medievals.

Una diversa opinió sobre el tema, diu que els gegants provenen de quan l'expulsió dels moriscos d'Espanya a principi del segle XVII, i que representen simbòlicament el triomf de la fe cristiana i l'acatament que li rendeix el poderós infidel. Per aquest motiu molts gegants representaven personatges moros o sarraïns fins a mitjans del segle passat.

Fins ací, com hem exposat d'una manera concisa, no s'aclareix degudament l'origen i el significat dels gegants. Ens atrevim, modestament, a donar una opinió després de les lectures fetes. Primer, que els gegants tenen una notable antiguitat en nostres comarques; a Girona, com hem citat, en parla un document de l'any 1513. En quan a la significació podria correspondre a una supervivència d'un costum molt usual a l'edat mitjana consistent en l'assistència a les processons de figures simbòliques de sants, àngels, profetes i altres representacions dels divertiments populars dits entremesos, però que degut als abusos que es cometeren i a les llicències irreverents que es prodigaren amb greu escàndol foren suprimides per l'autoritat eclesiàstica, la qual va transigir únicament en que hi figuessin els gegants com una concessió al poble per la predilecció i el goig que sentia en la contemplació d'aquests alts i magestuosos personatges.

I. Joan Amades. «Gegants, Nans i altres entremesos». Pàgina 45.

II. Joaquim Pla Cargol. «Gerona popular». Pàgina 73.

ELS GEGANTS DE TORROELLA

«...Quiscun dia de dits tres dies (ço és: dies de Corpus, diumenge següent i cap d'octava), tinga de donar refresch al tamborinaira als que ballan los jalgants tocan los tambors i pifars i aportan lo Drach sens pagar cosa alguna...» Així consta en el Llibre de Tabbes de l'arxiu municipal amb data del segle XVII; aquesta és la notícia més antiga que tenim dels gegants de la Vila de Torroella. Posteriorment, en el tercer Llibre de Conclusions de 1706 a 1741 en rebem nova informació que transcrivim literalment per la seva evident importància i gran curiositat:

«Determinació per Vestir los Gegants i ferlos pintar i Recomodar.

Als 31 Maig 1729 Convocats los Magchs. Dn. Joan Massanet, Pere Pagès y Pigem Bernat Guilló, Joseph Busquets y Pujol, Miquel Badia y Joseph Ventura y Pastell Regidors ab asistencia del Magch Josep Sanan y Mir Barlle. Han determinat y Resol, dits Srs. Regrs. que en atenció que lo Cap de la Gegantessa se troba romput y sens poder servir y que los gegants van innuminosament vestits que se fassen pintar per Fernando Pintor y que se escriga a Gerona perque se envie la roba necessaria y que estiga honesta per vestirlos de Nou y també que se fasse venir Domas per las insignias Majors dels Srs. Regidors.»

No sabem si aquests gegants de la primera meitat del segle divuitè són els vells gegants substituïts fa pocs anys pels actuals, però és indubtable que els gegants vells tenien un valor artístic de rellevant importància. Especialment, el vell gegant era una bella mostra, plena d'expressivitat i de gràcia, del nostre més genuí art popular. I és llàstima que al procedir a la construcció dels nous gegants, —els que avui surten al carrer— no es procurés respectar íntegrament l'aspecte del vell gegant per a poguerlo exposar dignament a la contemplació pública el jorn que sia efectiu l'indispensable Museu Municipal de Torroella.

Els antics gegants de la nostra vila, dels quals n'havem esment pels documents municipals citats que corresponen al segle XVII, anaven acompanyats per un Drac, la temible fera de les antigues llegendes; els nostres vells gegants portaven com a escolta l'anomenat «esquivamos-

La testa, plena de magestat, del vell gegant.

ques», un home que duia un cap de lleó i unes xurriaques a la mà que feia petar damunt dels agosarats galifardeus que s'acostaven amb desmesura al pas de la comitiva; els actuals gegants porten, des de l'any 1931, per companyia festiva, uns xirois «cap grossos» que fan les delícies de la quitxalla. També anys enrera, anava amb els gegants el típic grallaire i és de doldre que s'hagi perdut aquest detall tan graciós i pintoresc.

IV

ELS GEGANTS DE TORROELLA ANTICS PROPIETARIS RURALS

Amb aquestes mateixes paraules hem encapçalat el present treball per considerar el seu significat de trascendent valor i extraordinària importància. És realment interessant saber que els gegants de Torroella, com uns autèntics senyors de la Vila, eren antigament propietaris de finques rurals. Hom explica que havien tingut algunes masies amb bestiar i terres de cultiu i que algú havia vist, ja fa anys, una bota amb una inscripció ben visible que deia: «Propietat dels Gegants»; això vol dir que també tindrien vinyes i farien vi de collita pròpia. En una propietat de gran categoria, la «Torre Ponsa», hi ha un camp conegut amb el nom de «Camp del Porrer», títol significatiu que correspon al gegant per referència a la porra que porta. Aquest detall ens fa creure que la Torre Ponsa era propietat dels gegants com ho confirmaria el fet d'haver sigut una finca municipal; a la clau de volta de la porta d'entrada a aquesta bella masia hi figura l'escut de la Vila.

Referent a aquesta finca, hem de citar un interessant document vingut a les nostres mans al realitzar una consulta a l'arxiu municipal; fa referència a la venda de la Torre Ponsa i transcrivim l'inscripció de la portada que diu textualment: «Venda feta per la Universitat de Torroella de Montgrí al Honor. Antoni Perramon y Colomar pagés de Ventalló d'una heretat o torra anomenada la torra Ponsa situada en lo terme de dita vila de Torroella ab totes ses terres, honors y possessions de aquella pel preu de CCCXII doblas i mija de bon or y pes feta al XXX de Abril MDCLIII». No sabem, —degut a no disposar de referència confirmativa— si amb aquesta venda els gegants perderen una de les seves antigues propietats; el fet evident és però, que en l'actualitat no tenen cap patrimoni material. Els resta, això sí, incòmode, la valuosa propietat de representar dignament una bella tradició històrica que honora i dignifica el nom de la nostra vila.

PERE CASTELLS